

Raadsvoorstel

Waalre, 27 augustus 2024

Vergaderdatum:	15 oktober 2024
Voorstelnummer:	2024-74
Zaaknummer:	789810
Portefeuillehouder:	S. van de Goor-Gelens
Naam opsteller:	Hans van Geel
Naam voorstel:	Voorstel tot het vaststellen van het Integraal beheerplan bos- en natuurterreinen gemeente Waalre 2024-2033
Grondslag raadsbesluit:	De raad kaders voor het beheer van bos- en natuurterreinen in eigendom van de gemeente Waalre vast te laten stellen

Voorgesteld besluit

1. Het Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen gemeente Waalre 2024-2033 vast te stellen.
2. De extra kosten voor het bosbeheer vanaf 2026 op te nemen in de begroting 2025 – 2028.

Onderwerp

Integraal beheerplan bos- en natuurterreinen Gemeente Waalre 2024-2033

Voorstel

1. Het Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen gemeente Waalre 2024-2033 vast te stellen.
2. De extra kosten voor het bosbeheer vanaf 2026 op te nemen in de begroting 2025 – 2028.

Inleiding

Op dit moment wordt het bos- en natuurbeheer nog vormgegeven op basis van het huidige integrale beheerplan 2014-2024. Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering, stikstofdepositie, recreatie en biodiversiteit staat de vitaliteit van de bossen in Waalre zwaar onder druk. Dit heeft tot gevolg dat de eerste boomsoorten zoals bijvoorbeeld de fijnspar al uit het bos zijn verdwenen. Als nu niet wordt ingegrepen en de grove den, waaruit het merendeel van het bos in Waalre bestaat, uit het bos verdwijnt dan zal het groene karakter en de groene uitstraling van Waalre worden aangetast of sterker nog, grotendeels verdwijnen. In het nieuwe beheerplan voor de bos- en natuurterreinen in eigendom van de gemeente Waalre zijn de huidige en nieuwe inzichten over het beheer voor de lange termijn verwerkt. Het behandelt de huidige staat van de natuurterreinen en de knelpunten in het beheer. Daarnaast wordt aangegeven hoe de huidige kwaliteit, diversiteit en vitaliteit van natuurwaarden kan worden behouden en versterkt. Een belangrijke randvoorwaarde hierbij is om de bos- en natuurterreinen landschappelijk aantrekkelijk en toegankelijk te houden voor inwoners en recreanten. Er is nadrukkelijk aandacht voor actuele thema's waarmee de bos- en natuurbeheerders op dit moment te maken hebben. De belangrijkste zijn klimaatverandering en stikstofdepositie. Hiervan worden de gevolgen de laatste jaren steeds duidelijker zichtbaar door afname van de vitaliteit van het bos en achteruitgang van het heidelandschap. We staan dan ook voor de uitdaging om onze bossen en natuurterreinen op korte termijn meer veerkrachtiger te maken tegen (on)verwachte omstandigheden, klimaatadaptief is het nieuwe sleutelwoord in bos- en natuurbeheer.

Beoogd resultaat

Het beheerplan heeft als doel om het beheer voor bos- en natuurterreinen in eigendom van de gemeente Waalre vast te leggen voor de komende 10 jaar. De belangrijkste thema's zijn; klimaatweerbaarheid, biodiversiteit, ecologie en recreatie. In dit verband zijn de belangrijkste subdoelstellingen:

- Het ontwikkelen van een vitaal en klimaatweerbaarbos met hoge biodiversiteit.
- Het versterken van natuurterreinen door te zoeken naar verbindingen met omliggende natuurterreinen.
- Het zoeken naar mogelijkheden voor hydrologisch herstel, om de weerbaarheid van bos- en natuurterreinen te vergroten.
- Aantrekkelijke en toegankelijke natuur met voor de bezoeker hoge natuurwaarde.

Argumenten

1.1 Het vigerende bosbeheerplan sluit niet aan bij ontwikkelingen

Op dit moment wordt het bos- en natuurbeheer nog vormgegeven op basis van het huidige integrale beheerplan 2014-2024. Als gevolg van de ontwikkelingen op het gebied van klimaatverandering, stikstofdepositie en recreatiedruk staat

de vitaliteit van de bossen in Waalre onder druk. Daarom moet het bosbeheerplan geactualiseerd en aangescherpt worden.

1.2 Het behouden en versterken van de vitaliteit van bos- en natuurterreinen

In de afgelopen 20 jaar is het bos binnen de Gemeente Waalre sterk veranderd. Naast dat het bos ouder is geworden zijn de loofboomsoorten toegenomen en is het bos structuurrijker geworden. Ondanks deze positieve ontwikkelingen staat het Waalrese bos er toch slecht voor. De depositie van verzurende stoffen en dan met name stikstof hebben ervoor gezorgd dat de vitaliteit en veerkracht van het bos sterk zijn afgenomen en nog verder afneemt. Op veel plaatsen zijn de gevolgen hiervan al te zien. Daarnaast spelen de algemene verdroging van Brabant en de nog steeds toenemende recreatieve druk ook een belangrijke rol bij de verminderde vitaliteit van de bossen en natuurterreinen. Om het tij te keren is het noodzakelijk om hier met het bosbeheer actief op in te spelen.

1.3 Inspelen op klimaatverandering

Depositie van verzurende stoffen blijft de komende jaren van invloed maar voor de bos- en natuurterreinen zal de klimaatverandering nog meer bepalend zijn. Door het toenemen van weersextremen zoals droge zomers, heel natte winters, zwaardere buien en stormen is de verwachting dat boomsoorten zoals Groveden, Berk, Douglas, Lariks en Beuk gaan verdwijnen. Op dit moment bestaat 2/3 van bossen van de gemeente Waalre uit deze soorten. Dit is vergelijkbaar met wat de afgelopen jaren ook al met de fijnspar is gebeurd. De fijnspar is gevoelig voor droogte en als gevolg van de droge zomers in de periode 2018/2023 vrijwel in heel Europa verdwenen. De door droogte verzwakte bomen kregen vervolgens de genadeklap van de Letterzetter, een kever die profiteert van bomen met een slechte vitaliteit. Deze verandering gaat bosbouw technisch in een dergelijk hoog tempo dat het natuurlijk aanpassingsvermogen van het bos dit niet meer kan bijhouden. In het nieuwe beheerplan wordt aandacht besteed aan het veerkrachtiger maken van het bos zodat het beter kan omgaan met weer extreme. Dit door de menging van soorten en de structuur te verbeteren middels het actief introduceren en aanplanten van andere soorten die klimaat robuust zijn. Deze soorten kunnen mogelijk de functies overnemen van soorten die vermoedelijk gaan verdwijnen. Daarnaast is de verbetering van de bosbodem van belang om de bomen vitaler te maken en daardoor meer weerbaar. Dit zal voornamelijk gebeuren door soorten te planten die een rijkere vorm van (blad)strooisel hebben en in staat zijn om minerale voeding uit de diepere ondergrond naar boven te halen. Voor de natuurterreinen wordt ingezet op het verbeteren van de hydrologie en het beheer om de kwaliteit van heide en graslanden verder te verbeteren. Daarnaast wordt er gekeken naar het vergroten van de overgangen in de terreinen zodat bijzondere soorten zich makkelijker kunnen verplaatsen om zich aan te passen aan heel natte of droge omstandigheden.

1.4 Transitie van productiebos naar natuurbos

Waar in het huidige beheerplan recreatie, natuur en houtproductie nog als gelijkwaardig worden benaderd, is er nu voor gekozen om het hele bos te begrenzen als natuurbos. Dit om duidelijk vast te leggen dat biodiversiteit, klimaat en beleving leidend zijn in de aankomende beheerperiode. Dat wil niet zeggen dat er geen houtoogst(productie) meer wordt uitgevoerd maar dat houtoogst een middel is om de ecologische doelen te behalen en klimaat robuuste bosontwikkeling te stimuleren. Uitgangspunt is een soortenrijk en veerkrachtig bos waar natuurlijke processen worden gevolgd en dat een duurzame bijdrage levert aan rijke natuur, waterbuffering, klimaatadaptatie en CO2-vastlegging, waarbij een hoge belevingswaarde en veiligheid voor de

recreant centraal staan.

1.5 Recreatie zoneren en routes consolideren

De bos- en natuurterreinen zijn grotendeels omsloten door de dorpskernen. Hierdoor zijn het gewilde uitloopgebieden voor de inwoners. Met de toename van het aantal woningen in de regio door de Schaalsprong en project Beethoven wordt deze functie extra belangrijk. Waalre is en blijft de woonkamer van Brainport. Daarnaast vormt het bos het decor voor veel recreatieve routes zoals fiets- en wandelknooppunten, mountainbiken, ruiteren en mennen. Verder worden er ook diverse kleinschalige evenementen georganiseerd zoals bijvoorbeeld avondwandeltochten, mountainbiketochten, slipjacht en activiteiten van de scouting. Hierdoor is de recreatieve druk en daarmee de invloed op de vitaliteit van de bos- en natuurterreinen groot. Om hier vanuit het beheer meer en beter op te kunnen sturen worden er binnen de begrenzing van het natuurbos twee recreatiezones onderscheiden, te weten normaal en intensief gebruik. Verder hebben de stakeholders aangegeven dat uitbreiding van de huidige routestructuren in principe niet nodig is. Daar staat tegenover dat het verbeteren en in standhouden van de bijbehorende recreatieve voorzieningen wel noodzakelijk is.

1.6 Afgenomen biodiversiteit vergroten

Klimaatverandering bedreigt niet alleen de vitaliteit van bos- en natuurgebieden maar is ook mede oorzaak van de sterke afname van de biodiversiteit. Het klimaatbestendig maken van het bos door toename van de bosstructuur ofwel meer variatie in soorten en leeftijd van het bos is noodzakelijk voor het herstel van de biodiversiteit.

1.7 Ergon herpositioneren binnen het bosbeheer

De gemeente Waalre is er veel aangelegen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt van een geschikte werkplek te voorzien. Veel werkzaamheden binnen bos- en natuurterreinen zijn geschikt voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. In dit verband voert onze sociale werkvoorzieningspartner Ergon in het kader van Social Return on Investment (SROI) boswerkzaamheden uit binnen de "Overeenkomst Onderhoud Openbare Ruimte". Deze overeenkomst loopt dit jaar af en wordt verlengd. Omdat werkzaamheden in het buitengebied en de bossen tot hun kernactiviteiten behoren heeft Ergon de wens uitgesproken om deze activiteit binnen de scope van het nieuwe contract verder uit te breiden. Omdat er met het oog op de ontwikkelingen meer en actief in de bos- en natuurterreinen wordt gewerkt is het mogelijk om de scope van de werkzaamheden uit te breiden.

1.8 Het bosbeheer niet aanpassen blijft niet zonder gevolgen

Als het beheer van bos- en natuurterreinen niet wordt aangepast en niet tijdig wordt begonnen met de revitalisering van de bos- en natuurterreinen dan is het zeer aannemelijk dat er als gevolg van klimaatverandering grootschalige bossterfte gaat optreden omdat er te weinig klimaat tolerante bomensoorten aanwezig zijn. Dat zal tevens een negatief effect hebben op het herstel van de biodiversiteit of kan leiden tot een verdere afname van de biodiversiteit. Omdat het bos een zeer lange ontwikkelingstijd heeft is het zaak om nu te beginnen met anticiperen op actuele veranderingen en die gaan komen.

1.9 Niet revitaliseren leidt tot afname van de karakteristieke groene uitstaling van Waalre

Omdat de bos- en natuurterreinen van de gemeente Waalre voornamelijk zijn gelegen tussen en / of tegen de dorpskernen dragen ze sterk bij aan de uitstraling en het groene karakter van Waalre. Typerend voor de bossen en natuurterreinen van de gemeente is dat deze vrijwel allemaal direct aansluiten tegen woonkernen of zelfs voor het grootste gedeelte door woonkernen ingesloten worden. Dit maakt dat eigenlijk alle terreinen directe uitloopgebieden zijn en zorgt ervoor dat de terreinen druk bezocht worden. Daar staat tegenover dat de betrokkenheid van de bewoners groot is. Wanneer het revitaliseren van de bos- en natuurterreinen niet tijdig wordt opgepakt dan zal dat een negatief effect hebben op de uitstraling van de gemeente Waalre.

1.10 Afname van de groene kwaliteit heeft een negatief effect op het woongenot en welzijn van inwoners

Meerdere wetenschappelijk studies hebben aangetoond dat groen bijdraagt aan een betere gezondheid. Een groene omgeving nodigt immers uit om te bewegen en te ontspannen. Dezelfde studies laten zien dat groen een gunstig effect heeft op hoe lang mensen leven. Verder heeft een groene omgeving een positief effect op concentratie, geheugen, nachtrust en leerprestaties, met name bij kinderen. Daarnaast vergroot groen het woongenot en geeft meerwaarde aan de leefomgeving. Verder toont onderzoek aan dat een groene omgeving een fors waarde verhogend effect heeft op de prijzen van huizen. Afname van de groene kwaliteit zal het woongenot en de gezondheid van de inwoners negatief beïnvloeden.

Kanttekeningen

1.1 Actief bos revitaliseren kost extra geld

Tot op heden wordt in het bosbeheer voornamelijk gebruik gemaakt van natuurlijke verjonging. Natuurlijke verjonging is de generatiewisseling in het bos zonder tussenkomst van de mens. De natuurlijk zaadbank kan bij voldoende licht kiemen, zoals bijvoorbeeld na het ontstaan van een zogenaamd verjongingsgat na een houtoogst, waaruit op termijn de nieuwe generatie bos ontstaat. Natuurlijke verjonging kost weinig maar is onvoorspelbaar, verwachtingen komen immers niet altijd uit en omstandigheden kunnen tegen zitten. In het kader van de ontwikkelingen is het daarom beter om in te zetten op het actief introduceren en aanplanten van een nieuwe generatie bos. Dat is in tegenstelling tot natuurlijk verjongen duurder maar heeft wel sneller effect. Daarnaast kan hierbij meer gestuurd worden op de soorten die wel aangeplant worden.

Kosten en dekking

De kosten voor het bosbeheer worden gedekt door het product 6.550.00 Bossen en Natuurterreinen, dat is ondergebracht onder programma "Sport, Cultuur en Recreatie". De dekking van het beheer bestaat uit de opbrengst van de houtverkoop, een SNL subsidie en de opbrengst van de pacht voor de jacht. Daarnaast wordt de eventuele extra opbrengst van de houtverkoop teruggeïnvesteed in het beheer, zoals voor het opstellen van een brandaanvalsplan(BAP) en het vervangen van de verouderde afsluitvoorzieningen(slagbomen, bebording e.d.)voor de openstelling van bos- en natuurterreinen. Omdat er sinds 2009 door de provincie Noord Brabant geen SNL subsidie meer wordt toegekend voor uitbreiding van het areaal, als gevolg van Europese wetgeving, zijn hiervoor extra beheermiddelen opgenomen in onze begroting.

Onderstaand zijn de financiën en de dekking voor de komende beheerperiode(2024-2033) uitgewerkt.

Maatregel	Kosten (excl. BTW)	Opbrengsten (excl. BTW)
Bosbeheer	€ 808.656,00	€ 760.000,00
Natuurbeheer	€ 453.033,75	€ -
Overige	€ 369.500,00	€ 165.750,00
Totaal	€ 1.631.189,75	€ 925.750,00
Resultaat		€ -705.439,75

Resultaat van de kosten voor de komende beheerperiode	€ 705.439,75
Bestaand budget in de beheersbegroting € 37.000 / jaar	€ 370.000,-- - /-
Eenmalige bijdrage vanuit de extra beheeropbrengst voor BAP	€ 40.400,-- - /-
Eenmalige bijdrage vanuit de extra beheeropbrengst voor groot onderhoud van voorzieningen voor de openstelling van de bossen	€ 30.000,-- - /-
Extra benodigde middelen voor de komende beheerperiode(afgerond)	€ 265.000,--

Gezien de huidige financiële situatie van de gemeente Waalre stellen wij voor om(in overleg met financiën) het bosbeheer in 2024 en 2025 nog uit te voeren binnen de bestaande budgetten.

En vanaf 2026 jaarlijks structureel € 33.000,-- op te nemen in de begroting 2025 – 2028. Dit bedrag is nodig voor de dekking van areaaluitbreiding en extra investering in bosrevitalisering als gevolg van klimaatverandering.

Duurzaamheid

Duurzaam bosbeheer is bos- en natuurterreinen zo te gebruiken dat de biodiversiteit, productiviteit, regeneratiecapaciteit, vitaliteit en het potentieel van bossen nu en in de toekomst behouden blijven zodat de terreinen ecologische, economische en sociale functies blijven vervullen en er geen schade wordt veroorzaakt aan ecosystemen.

Om dit te borgen is dit plan geschreven aan de hand van de 'FSC-standaard voor bosbeheer in Nederland'. Deze standaard bestaat uit randvoorwaarden waaraan een FSC-beheerplan moet voldoen. Om te bepalen of deze eisen worden nageleefd vindt er circa één maal per beheerperiode een audit plaats.

De gemeentebossen van Waalre zijn FSC gecertificeerd. Het FSC-boscertificaat is een internationaal label of keurmerk op een hout- of papierproduct dat aangeeft dat het product afkomstig is uit een duurzaam beheerd bos. FSC staat voor "Forest Stewardship Council", de internationale organisatie die het certificaat uitreikt.

Burgerparticipatie

Voeg hier je tekst toe

Het actualiseren van het integraal bosbeheer kent een uitgebreide burgerparticipatie.

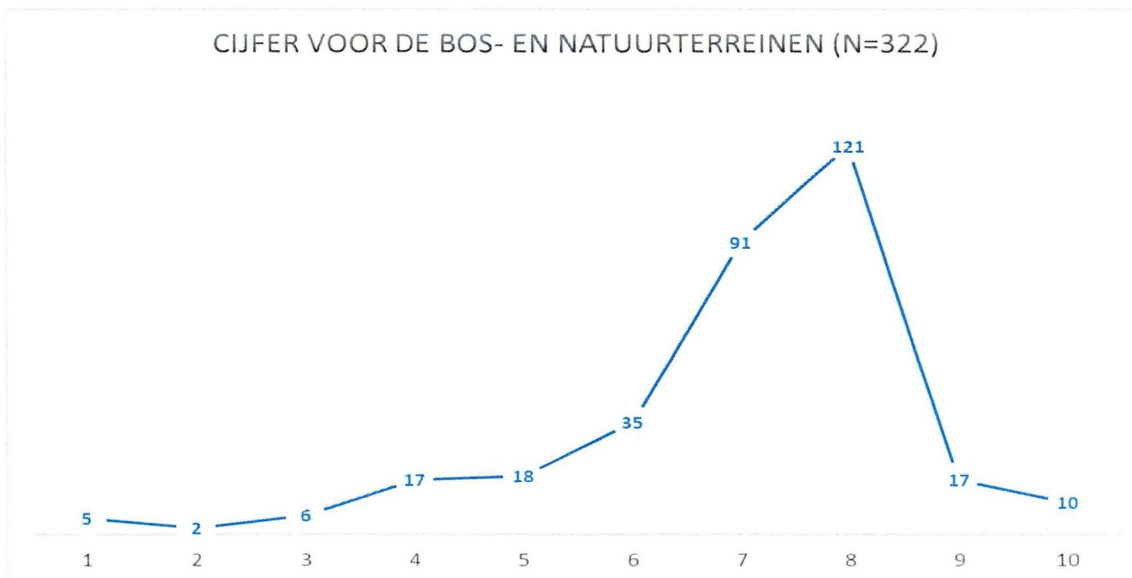
In dit verband zijn met de volgende stakeholders gesprekken gevoerd:

- Scouting Aalst Waalre
- Horeca; Hut van Mie Pils en Het Brabants Genot
- Wildbeheereenheid Baronie van Cranendonck, namens lokale faunabeheerders
- Terrein beherende organisaties; Natuurmonumenten en Het Brabants Landschap
- Vereniging Duin en Ven
- Mountainbikeclub
- IVN Natuurwerkgroep
- Manege(s)

Verder zijn de inwoners middels een enquête over het bosbeheer geraadpleegd.

Met 322 grotendeels positieve respondenten was deze enquête succesvol.

CIJFER VOOR DE BOS- EN NATUURTERREINEN (N=322)

Deze grafiek geeft aan dat de inwoners het bosbeheer met een 8 waarderen

De input van de stakeholders en de resultaten van de enquête zijn als input gebruikt voor het actualiseren van het beheerplan en middels een presentatie aan de stakeholders teruggekoppeld.

IVN Natuurwerkgroep

De IVN Natuurwerkgroep participeert al jaren in het bosbeheer en hun rol is de afgelopen jaren alleen maar toegenomen. Zo hebben ze in overleg met de gemeente Waalre en Bosgroep Zuid Nederland een meerjarig beheerplan voor de vennen en heideterreinen opgesteld en uitgevoerd. Verder ondersteunen ze bij de Boomfeestdag, de Nationale Natuurwerkdag, bij de realisatie van natuurontwikkelingsprojecten, zoals recent nog bij de heidecorridor etc. Daarnaast spelen ze een belangrijke rol bij natuureducatie en het betrekken van inwoners bij het bos- en natuurbeheer in Waalre, bijvoorbeeld door het organiseren van lokale natuurwerkdagen, excursies, wandelingen e.d. Naast het feit dat de activiteiten van de Natuurwerkgroep bijdraagt aan het vergroten van draagvlak bij inwoners over het gevoerde beheer, heeft het ook een positief effect op de effectiviteit, efficiency en beheerkosten van het beheer. Hiervoor ontvangt de IVN natuurwerkgroep jaarlijks een financiële bijdrage die niet opweegt tegen de kosten die anders voor het door hun uitgevoerde beheer moeten worden gemaakt.

Inclusieve samenleving

Het bosbeheer houdt rekening met de toegankelijkheid van de bos- en natuurterreinen voor iedereen. Zo worden de bomen langs opengestelde wegen en paden en langs recreatieve routes in het kader van de (boom)veiligheid regelmatig gecontroleerd en de begaanbaarheid van bosexploitatiewegen na de houtoogst weer hersteld.

Communicatie

Na vaststelling van het Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen gemeente Waalre wordt hier op de gemeentelijke website en in weekblad de Schakel aandacht besteed. Daarnaast wordt regelmatig gecommuniceerd over het gevoerde beheer en werkzaamheden en wordt voor de inwoners regelmatig een bosexkursie georganiseerd.

Kernboodschap

Het Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen Gemeente Waalre beschrijft het beheer van de bos- en natuurterreinen in bezit van de gemeente Waalre voor de periode 2024 tot en met 2033. Het behandelt de huidige staat en de knelpunten van de bos- en natuurterreinen. Daarnaast wordt er uitgewerkt hoe de huidige kwaliteit, diversiteit en vitaliteit van de natuurwaarden van deze terreinen kunnen worden behouden en versterkt. Een belangrijke randvoorwaarde hierbij is om het object landschappelijk aantrekkelijk en toegankelijk te houden voor de recreant.

In dit plan is nadrukkelijk aandacht voor actuele thema's waarmee de bos- en natuurbeheerders op dit moment te maken hebben. Belangrijke thema's zijn klimaatverandering en de gevolgen van stikstofdepositie op de bodem. De gevolgen hiervan worden de laatste jaren steeds duidelijker zichtbaar in de afname van de vitaliteit van bos en natuur.

Vervolgprocedure en planning

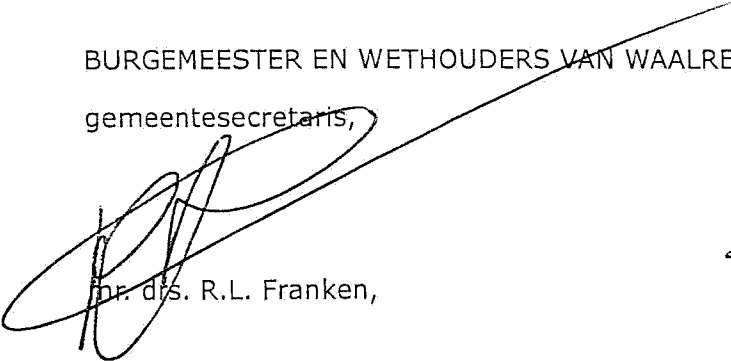
Na vaststelling van het Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen gemeente Waalre wordt voor het uit te voeren beheer door Bosgroep Zuid Nederland jaarlijks een werkplan opgesteld en daarnaast een jaarverslag waarin het uitgevoerde beheer wordt verantwoord.

Bijlagen onderdeel van het voorstel

- Integraal beheerplan Bos- en natuurterreinen Gemeente Waalre

Bijlagen ter informatie

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN WAALRE,
gemeentesecretaris,

hr. drs. R.L. Franken,

burgemeester,

M.F. Oosterveer